

BİR DÜNYA SOHBET

USTADAN ÇIRAĞA BABADAN OĞULA ADNAN ATAMAN

Hazırlayan: Süreyya Çetin

13 Temmuz 1926'da İstanbul'da dünyaya geldi. Babası halk bilimi uzmanı, eğitimci, sanatçı Sadi Yaver Ataman, annesi Fatma Pakize Hanım'dır. Adnan Ataman, annesini erken yaşta kaybetti. Büyükbabası Ali Yaver ve babaannesi Habibe Yekta'nın yanında Karadeniz Ereğlisi'nde ve Safranbolu'da yaşamaya başladı. Babası Sadi Yaver Bey, 1931-1935 yıllarında Karadeniz Ereğlisi'nde müzik öğretmeni olarak görev yaptı. Adnan Ataman da babasının doğup büyüdüğü Safranbolu'da, türküler dinleyerek, seyirlik oyunlar izleyerek çocukluk yıllarını geçirdi. Türk halk kültürünün bütün renkleriyle yaşadığı Safranbolu; ileride, onu besleyen bir kaynak olacaktı.

Kastamonu'da liseyi bitirdikten sonra İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne dört yıl devam etti. Bu esnada, babası tarafından 1950'de kurulan ve İstanbul Radyosundan düzenli yayın yapan Memleket Havaları Ses ve Saz Birliği'nde bağlama sanatçısı olarak görev almaya başladı. Ataman'ın çocukluğu, gençliği folklor incelemelerinin coşkuyla yapıldığı yıllara denk gelmişti. Bir taraftan Yurttan Sesler Korosu kuruluyor, diğer taraftan halk aşıkları radyolarda programlara katılarak geniş dinleyici kitlesine ulaşıyordu. Böyle bir ortamda müziğe olan ilgisi ağır basan Adnan Ataman tıp eğitimini yarıda bıraktı. Memleket Havaları Ses ve Saz Birliği'ndeki müzik çalışmalarını sürdürdü. Bu sırada babasının girişimiyle İstanbul Belediye Konservatuvarı bünyesinde 1953'te kurulan Folklor İnceleme ve Derleme Kurulu'na bağlı Folklor Tatbikat Topluluğu'na (günümüzde İstanbul Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Türk Halk Müziği Topluluğu) sınavla 1953'te fahri saz sanatçısı oldu. 1954'te açılan sınavda başarı gösterince topluluğun kadrolu saz sanatçıları arasına katıldı. Adnan Ataman, Folklor Tatbikat Topluluğu ile birlikte babasının şefliği döneminde Adana, Konya, Burdur, Isparta, İzmir, Aydın, Manisa, Çanakkale, Tekirdağ, Kırklareli, Edirne, Bursa, Kastamonu ve Safranbolu yörelerini kapsayan turne konserlerine katıldı. 1961'de Folklor Tatbikat Topluluğu'nun şefliğine ve yöneticiliğine atandı. Turnelerde Türk Halk Müziği saz ve ses sanatçıları; topluluk halinde sahne alarak halkla buluştu.

Adnan Ataman; Yücel Paşmakçı, Arif Sağ, Orhan Gencebay, Binali Selman, Hasan Mutlucan, İnci Çayırılı, Mustafa Günaydın, Mustafa Hisarlı, Seha Okuş, Aydan Erküvün, Osman Beydilli, Muharrem Akkuş, Ali Ekber Çiçek, Cemile Cevher Çiçek, Mehmet Özbek, Mukerrem Kemertaş, Ümit Tokcan başta olmak üzere, dönemin güçlü seslerinin katıldığı konserlerde koro şefliği yaptı. Ataman, daha sonraları (1983) Mehmet Özbek'in radyo için hazırladığı "Cumhuriyet'in 60. Yılında Türk Halk Müziği'nin Panoraması" açköturumunda, bu konserlerin amacını şöyle özetlemişti: "... İstanbul Belediye Konservatuvarı konserlerinin maksadı; halka, halk müziğini en iyi şekilde, örnekleriyle tanıtmak ve sevdirmek..."

Folklor Tatbikat Topluluğunun şefi Ataman; yurdun hemen her yöresinde ve yurt dışında Tunus'ta Kartaca (1985), Fransa'da Paris, Le Havre, Rain ve Lille (1987), Almanya'da Freiburg (1987), İngiltere'de Eastbourne (1988), Belçika'da Gent (1993) ve Hollanda'da Amsterdam (1993) şehirlerinde konserler yönetti, uygulamalı seminerler

Konservatuvar Türk Halk Müziği Topluluğu'nun Mizansenli ve Halk Oyunu Eşlikli Konserleri

verdi. Yine bu toplulukla birlikte, Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu bünyesinde çok sayıda televizyon programı hazırladı ve yönetti. 1991-1993 yıllarında ayda bir yayınlanan açıklamalı halk müziği programlarını yönetti.

İstanbul Belediye Konservatuvarı bünyesinde topluluk eğitimciliği ve yöneticiliğinin yanı sıra Folklor İnceleme ve Derleme Kurulu üyeliği yaptı. Bu topluluğun kırk dört yıl şefliğini ve yöneticiliğini yerine getirdikten sonra 2005 yılında emekliye ayrıldı. Ayrıca Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumunda bağlama sanatçılığı, Radyo Türk Halk Müziği Toplulukları şefliği yaptı; Danışma Kurulu, Denetleme Kurulu, Repertuvar Kurulu vb. kurulların üyeliğinde bulundu. Adnan Ataman, Radyo Türk Halk Müziği Toplulukları şefliği görevinden 1995'te, Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu bünyesinde elli yıl boyunca sürdürdüğü kurul üyeliklerinden de 2005'te ayrıldı.² Türk müzik hayatına bir eğitimci olarak da hizmet etti. İstanbul Teknik Üniversitesi İstanbul Türk Musikisi Devlet Konservatuvarının

"Dibekbaşı"
(Dekorlu ve Mizansenli Konser):
Saadet Yılmaz
Bircan

kurucuları arasında yer aldı ve kurumda bir süre görev yaptı. Bu arada stajyer sanatçıların eğitimiyle ilgilendi. Türk Halk Müziği'nin okunuşunda anonim yapının korunmasına önem verdi. Radyo programlarında; radyo ve televizyonlardaki yayınlarda aslına uygun olmayan okumaların halkın doğru icrasını bozabileceğine dair endişelerini dile getirdi.³

Uluslararası Halk Müziği Konseyi'nin (International Folk Music Council) üyesi olan ve çeşitli kongrelere katılan Adnan Ataman bir fikir adamı olarak da Türk kültür ve sanat hayatına katkı sağladı. Kongre, sempozyum vb. toplantılarda sunduğu tebliğlerle fikirlerini savundu. Süreli yayın organlarında Türk Halk Müziği hakkındaki görüşlerini kültür-sanat çevreleriyle paylaştı ve bu konuda birçok ödüle layık görüldü. Adnan Ataman 15 Ağustos 2014 tarihinde İstanbul'da vefat etti. Beylerbeyi'ndeki Nakkaştepe Mezarlığı'nda toprağa verildi.⁴ Çalışmalarını daha çok halkın yaşattığı geleneksel değerlerin kaynaklarını araştırma konusuna yoğunlaştıran Adnan Ataman folklorik karakter taşıyan mahallî ve anonim müzik materyalleri üzerine çalışmış, bunları sahneye taşıyarak mizansenli ve halk oyunu eşlikli konserler hazırlamıştır. (Fotograf -2) Aralık 1973 tarihli gazete haberrinde "Senaryolu Türkü" vurgusuyla anlatılan çalışmalar hakkındaki Adnan Ataman'ın beyanı şöyle aktarılmıştır: Halk müziğimizi icra ederken fırsat buldukça bu tip folklorik çalışmalar da yapıyoruz. Bu çalışmalar için Anadolu'ya yaptığım geziler, folklor neşriyatları, İhsan Hınçer'in folklor neşriyatları ve babam Sadi Yaver Ataman'ın bazı notlarından yararlanıyorum." Bu "folklorik" vurgusuyla yapılan mizansen, kostümlerle birlikte tiyatral özellik arz eden konserlerden özellikle "Dibekbaşı" başlıklı iki bölümlü gösteri sıklıkla tekrarlanmıştır.⁵

Ataman, ustası Sadi Yaver Ataman'dan devraldığı bayrağı daha ileriye taşımış; konser öncesi yapılan hazırlıkları bir yönetime oturtmuştur. Kadın -erkek seslerin karşılıklı söylediği koro ve solo eserlere yer vermiş, bir türkünün üç ya da dört solistle paylaşarak okunması, konserlerde saz eserleri bölümüne yer verilmesi gibi bugün olağan bulduğumuz kalıplarının uygulayıcısı olarak bir koro icra kültürü oluşmasında büyük katkı sağlamıştır.

Derleyici olarak Türk Halk Müziği repertuarına çok sayıda eser kazandırmıştır. Balıkesir, Batı Trakya, Çankırı, Denizli, Diyarbakır, Erzincan, Erzurum, Eskişehir, Gaziantep, Isparta, İstanbul, Karabük, Kars, Kastamonu, Kayseri, Kırşehir, Konya, Malatya, Mersin, Muğla, Nevşehir, Ordu, Rize, Rumeli, Şanlıurfa gibi Türkiye'nin hemen her yerinde onlarca mahallî sanatçıdan derlediği ve notaya aldığı müzik eserlerinin sayısı üç yüz kadardır. Bunların büyük bir kısmı yayımlanmış, seslendirilmiş ve toplumun beğenisini kazanmıştır. TRT Repertuarında on yedi türkü ve bir uzun havanın derleyeni; elli üç türkünün, iki oyun havasının notaya alanı olarak adı yer almaktadır.

Ataman Abdülvahit Küzecioğlu, Adnan Türköz, Ahmet Gazi Ayhan, Ali Ekber Çiçek, Âşık İsmail Aydın (Âşık Dâimî), Âşık Kul Ahmet, Cemile Cevher Çiçek, Bedri Aysel, Hanife Ataman, Muharrem Akkuş, Musa Eroğlu, Müşerref Ercan, Neşet Ertaş, Özay Gönülüm, Sadi Yaver Ataman, Talip Özkan, Yalçın Özsoy, gibi halk sanatçılarından sesinden pek çok eser derlemiş ve notaya almıştır.

"Arabaya daş koydum" (Kızılhisar Zeybeği),

"Cemile'min geçtiği yollar meşeli" (Denizli Acıpayam);

"Evleri yol üstüdür" (Şanlıurfa Halfeti);

"Gitme durnam gitme nerden gelirsin" (Erzincan Tercan);

"Sinem beni yandırır" (Diyarbakır);

"İlik düştü yakamdan", gibi birçok eser derlemelerinden bazıdır,

"Zobalarında guru da meşe yanyor" (Denizli);

"Yatamadım gasavetten meraktan" (Mersin Mut);

"Bir giderim beş ardıma bakarım",

"Daş harmanın mazısı",

"Kaşık Oyun Havası" (Safranbolu),?

"Yeşil ipek bükene" ve "Selâm da söylen beybabama" (Karabük Safranbolu);

"Leblebi koydum tasa" (Çankırı Çerkeş);

"Gar mı yağmış yüce dağlar başına" (Kırşehir);

"On dört bin yıl gezdim pervanelikte (Haydar Haydar)" (Erzincan), gibi bilinen eserleri de notaya almıştır.

Ataman'ın üzerinde çalıştığı Safranbolu türkülleri "Safranbolu Türkülleri ve Halk Oyunları" isimli kitabında ve TRT Türk Halk Müziği repertuarında kayıt altına alınmıştır. Bu kitap, türkülerin üslup, içerik ve söz varlığına dair araştırma yapan akademisyenlere kaynak teşkil etmektedir.⁶ Ataman çalışmalarıyla bize; türkülerin ve folklorik birikimin kayda alınmasının, yazıya geçirilmesinin ne denli önemli olduğunu göstermiştir.

Adnan Ataman, soyadına yakışan bir önderlikle eğitimciliğini sürdürmüş; "Bu Toprağın Sesi (Halk Musikimiz)" adını verdiği anı kitabında ise meslekî bilgi ve deneyimlerine yer vermiştir. Gelecek nesillere, Genç Türkiye'nin müzik hayatını anlatan bir başvuru kaynağı bırakmıştır.

"Bir Dünya Müzik" dergisi olarak, ömrünü Türk Halk Müziği'ne adanmış büyük ustayı sevgi ve rahmetle anıyoruz. 🌸

Kaynakça:

1-3 Türküler Ne Der – TRT Antalya Radyosu Programı / TRT Dinle- Sadi Yaver Ataman, Adnan Ataman

2-4 Dr. Süleyman Şenel – TDV İslamansiklopedisi.org.tr

5 Mehtap Demir - İstanbul Ün. Devlet Konservatuarı "Folklor Tatbikatı'ndan Konservatuar Topluluğu'na Bir Halk Müziği İcra Geleneği" dergipark.org.tr.

6 Habibe Güneş - Karabük Ün. Safranbolu Türkülerinin Söz Varlığı ve Muhtevası üzerine bir inceleme Trt Türk Halk Müziği Repertuarı ve Adnan Ataman'ın "Safranbolu Türkülleri ve Halk Oyunları" eserinde yer alan türküler.